

Binnen de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben de onderstaande fracties de behoefte een aantal nadere vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister voor Medische Zorg over de brief inzake de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen van 28 maart 2018 (Kamerstuk 26 991, nr. 521) en het gevoerde schriftelijk overleg over deze integrale risicoanalyse (Kamerstuk 26 991, nr. 527).

De voorzitter van de commissie,
Kuiken

De griffier van de commissie,
Haveman-Schüssel

Inhoudsopgave	blz.
I	
Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	4
Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie	6
II	
Antwoord/Reactie van de Minister	11

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de beantwoording van het schriftelijk overleg en hebben daarover nog een aantal nadere vragen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de integrale risicoanalyse (IRA) gebaseerd is op aangetoonde tekortkomingen. Op welke wijze worden risico's die nog niet aangetoond zijn en met name risico's voor de volksgezondheid in deze IRA meegenomen? Van welke wetenschappelijke inzichten wordt gebruik gemaakt en op welke wijze wordt informatie uit andere landen benut in een IRA?

In de beantwoording wordt een opsomming van de controles van pluimveebedrijven gegeven. Kan de Minister ingaan op de aard van de overtredingen en de mogelijke gevolgen of risico's voor de volksgezondheid? Hoeveel geconstateerde overtredingen hebben er plaatsgevonden in het gebruik of in bezit hebben van antibiotica?

Kan de Minister aangeven waarom er uitgebreid ingegaan wordt op de benoeming van nieuwe leden van de Raad van Advies die in het leven is geroepen om toe te zien dat risicobeoordelingen, onderzoeken en daarmee verbonden adviezen onafhankelijk tot stand zijn gekomen en het bewaken van de wetenschappelijke kwaliteit van risicobeoordelingen, en niet wordt ingegaan op de vraag of de Raad van Advies haar advies heeft uitgebracht? Uit de beantwoording kan worden opgemaakt dat de Raad van Advies nog geen advies heeft uitgebracht omdat de procedure voor de benoeming nog loopt. Kan de Minister een uitgebreidere toelichting geven op het proces en de rol van de Raad van Advies? Op welke manier voert zij een analyse uit en op welke manier wordt het advies betrokken bij de definitieve IRA? Is de Minister bereid de Raad van Advies te vragen om deze IRA te beoordelen en het advies wel openbaar te maken? Zo nee, wat is de reden dat deze adviezen niet openbaar gemaakt kunnen worden?

In de IRA is ingegaan op het level playing field en in de beantwoording van het schriftelijk overleg is een verduidelijking gegeven wat de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) hieronder verstaat. Kan de Minister aangeven wat wordt bedoeld met de problematiek die complex is en raakt aan het productiesysteem (zie blz. 5 van de beantwoording)? De leden van de VVD-fractie lezen dat de NVWA, het Ministerie van LNV en het Ministerie van VWS in overleg zijn met de ketenpartijen om de analyse verder uit te diepen en na te denken over oplossingsrichtingen en doelstellingen. Kan de Minister aangeven wat hiermee bedoeld wordt? Is de Minister het met de leden van de

VVD-fractie eens dat hier ook gekeken dient te worden naar de risico's die producten met zich meebrengen indien deze geproduceerd zijn in het buitenland? Op welke wijze wordt gekeken en beoordeeld hoe dit in andere landen plaatsvindt en hoe wordt voedsel wat elders is geproduceerd, maar in de Nederlandse slachterij of industrie wordt verwerkt, beoordeeld?

Kan de Minister aangeven hoe de risicobeoordeling plaatsvindt de niet voortvloeit uit onvoldoende naleving? Op welke manier komt de informatie bij de NVWA en hoe wordt gebruikgemaakt van andere beschikbare kennis en expertise en welke kennis en expertise is dat?

Kan de Minister een overzicht geven van het aantal zaken dat aanhangig is (gebracht) bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb)? Kan hierbij een overzicht gegeven worden van de uitspraken? Zo nee, waarom niet?

Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat de controle op de pluimveevleesketen primair gericht moet zijn op 1) de mogelijke gevolgen en risico's voor de volksgezondheid en 2) het welzijn van de dieren? Kan de Minister aangeven waarom in de IRA en ook in de beantwoording van het schriftelijk overleg de risico's voor de volksgezondheid onderbelicht lijken te zijn en er veel meer nadruk gelegd wordt op productie (systemen), dierwelzijn en andere zaken? Dit wordt bevestigd doordat de IRA vooral opgesteld is vanuit het Nederlandse productieperspectief; wat vindt die Minister hiervan? Kan de Minister in het licht van deze constatering aangeven welke controles er zijn op de invoer van pluimveeproducten uit het buitenland? Hoeveel controles vinden er plaats, hoeveel van alle ingevoerde producten worden gecontroleerd, vindt bij de invoer van producten ook een risicobeoordeling plaats en zo ja, op welke risico's wordt gelet? Wat vindt de Minister van dit onderscheid in relatie tot een gelijk speelveld voor de pluimveehouders in Nederland in relatie tot de landen om ons heen, de landen in Europa en de landen buiten Europa? Kan de Minister uitgebreid ingaan op de risico's voor de volksgezondheid?

De Minister gaat in op het uitgangspunt dat pluimveevleesproductie moet voldoen aan de (Europees-) wettelijke kaders met betrekking tot voedselveiligheid en dierenwelzijn. De leden van de VVD-fractie onderschrijven dit uitgangspunt van harte. Tegelijkertijd constateren zij dat een substantieel deel van de dieren die geslacht worden in Nederland uit het buitenland afkomstig zijn en er nog steeds producten (legaal) ter consumptie worden aangeboden uit stalsystemen die niet voldoen aan de (Europees-) wettelijke kaders. Het feit dat consumenten hier niet actief over geïnformeerd worden en de pluimveevleeshouders in Nederland gewezen worden op het huidige productiesysteem dat kwetsbaar is voor fraude valt hiermee niet goed te rijmen. Kan de Minister ingaan waarom zij het belangrijk vindt om de Nederlandse productie streng te controleren en vervolgens van de 43% dieren die in het buitenland worden gehouden maar ook in Nederland geslacht worden het niet belangrijk vindt om te weten hoe deze dieren gehouden worden? De producten van beide (zowel in Nederland gehouden dieren als in het buitenland gehouden dieren maar in Nederland geslacht) worden op de Nederlandse markt aangeboden. Wat vindt de Minister hiervan? Kan zij uitleggen aan de consument waarom het belangrijk is dat de Nederlandse pluimveehouders moeten voldoen aan strenge regels (waar de leden van de VVD-fractie ook voorstander van zijn), maar dat de dieren die in het buitenland gehouden worden blijkbaar geen risico kennen voor de volksgezondheid en het dierwelzijn dan ook blijkbaar niet zo belangrijk is. Kan de Minister aangeven waarom zij van mening is dat dit niet het «meten met twee

maten» is? Waarom is de nadruk die in Nederland gericht is op de wijze van productie minder belangrijk of zelfs onbelangrijk voor producten die elders vandaan komen, maar wel in Nederland geslacht en/of geconsumeerd worden? Kan de Minister in relatie tot bovenstaande uitgebreid ingaan op het verschil in de voedselveiligheid en de risico's voor de volksgezondheid? Kan de Minister aangeven of en wanneer zij dit op de Europese agenda bespreekbaar gemaakt heeft?

Kan de Minister uitgebreid ingaan op het rapport van de commissie-Sorgdrager (Kamerstuk 26 991, nr. 529) in relatie tot deze IRA, met name op het punt risico's voor de volksgezondheid? Is de Minister van mening dat er voldoende aandacht is in deze IRA voor de risico's op het gebied van de volksgezondheid?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de beantwoording van het schriftelijk overleg over de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen. Hierover hebben deze leden nog aanvullende vragen.

De leden van de CDA-fractie denken dat in de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen, en tevens in voorgaande integrale risicoanalyses, de expliciete relatie tussen risico's bij bepaalde handelingen en de voedselveiligheid nadrukkelijker gelegd kan worden en dat daar risico-inschattingen van gemaakt kunnen worden. Hoe gaat de Minister de motie van de leden Geurts en Ladders over integrale risicoanalyses (Kamerstuk 33 835, nr. 91) uitvoeren, zo vragen deze leden. Is de Minister bereid uitwerking te geven aan de motie door de relatie tussen risico's en de analyse van de mogelijke gevolgen voor de voedselveiligheid te kwantificeren en nadrukkelijk in de IRA's op te nemen?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om toe te lichten in hoeverre de IRA gebruikt kan worden voor prioritering van de activiteiten van de NVWA, gezien geen integraal risicobeeld, maar alleen een sectoraal risicobeeld wordt opgesteld. In hoeverre wordt op basis van de voorliggende IRA de prioritering bij het toezicht op de pluimveevleesketen aangepast? Is het mogelijk en zinvol om een integraal, sector overstijgende NVWA-brede risicoanalyse te maken? Zo nee, waarom niet? In de beantwoording van de vragen geeft de Minister aan dat er een nieuwe Raad van Advies (RvA) komt die onder andere gaat adviseren over de wetenschappelijke kwaliteit van de risicobeoordelingen. Is het mogelijk om de nieuwe RvA te vragen specifiek te adviseren over mogelijke wetenschappelijke kwaliteitsverbeteringen van de IRA's, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Is de Minister hiertoe bereid en kan zij de Kamer hierover informeren?

De leden van de CDA-fractie lezen dat er gesprekken zijn geweest met de pluimveevleessektor over de IRA. Kan de Minister aangeven wat hiervan de uitkomsten zijn? Zijn er vorderingen gemaakt ten aanzien van de verdere ontsluiting, bundeling en mogelijke integratie van publieke en private data? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister of inzichtelijk is hoe andere lidstaten en landen buiten de Europese Unie meldingen van de NVWA over overschrijdingen van dierenwelzijnsaspecten bij transport opvolgen. Worden deze meldingen ook Europees geregistreerd zodat betrokken worden bij de controle op de naleving van Europese regels door de Europese Commissie en bij de controle op de exportcertificering in derde landen door de Europese Commissie? Zo nee, ziet de Minister hier mogelijkheden voor?

In de beantwoording staat: «Het registratiesysteem van de NVWA is niet openbaar, maar in de Risicobeoordeling Nederlandse pluimveevleesketen zijn gegevens uit dit registratiesysteem verwerkt in overzichten (pagina 30

t/m 33) waarin de verschillen in DOA tussen de diverse herkomstlanden zichtbaar zijn gemaakt.» Hierbij is onduidelijk waarnaar wordt verwezen en hoe deze informatie is te vinden. Kan de Minister aangeven uit welke herkomstlanden procentueel de meeste kippen dood aankomen bij de Nederlandse slachterij?

De leden van de CDA-fractie leiden uit de beantwoording van de Minister af dat er beperkte gegevens beschikbaar zijn over de microbiologische kwaliteit van ingevoerd pluimveevlees. Waarom zijn deze gegevens beperkt beschikbaar? Wat zijn de risico's ten aanzien van het niet kennen van de microbiologische kwaliteit van ingevoerd pluimveevlees? Als er risico's zijn, hoe wordt hier wel inzage in verkregen? Is van ingevoerd pluimveevlees bekend of daar antibioticaresiduen in aanwezig zijn? Zo ja, is dat inzichtelijk te maken? Zo nee, waarom niet? Is in het geval van hoge aanwezigheid van antibioticaresiduen in ingevoerd pluimveevlees het mogelijk om dat te communiceren aan de autoriteiten van de betreffende herkomstlanden?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met gemengde gevoelens kennisgenomen van de antwoorden op de vragen gesteld in het schriftelijk overleg over de integrale risicoanalyse van de pluimveevleesketen.

De Minister schrijft in haar beantwoording dat de NVWA zich op de grootste risico's in de keten gaat richten en hierbij de prioritering van haar toezicht gaat aanpassen. Hoe gaat de Minister de grootste risicogebieden definiëren? Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat dierenwelzijn een grotere rol moet spelen bij deze aangepaste prioritering van het toezicht? Zo ja, gaat de Minister hierbij rekening houden met de misstanden in slachterijen en fokkerijen die de afgelopen tijd naar buiten zijn gekomen?

De leden van de GroenLinks-fractie blijven graag op de hoogte van de nieuwe criteria voor de herprioritering van het toezicht. Kan de Minister de Kamer op de hoogte stellen van deze nieuwe criteria? Daarnaast horen deze leden graag van de Minister hoe zij er voor gaat zorgen dat het risicogerichte toezicht van de NVWA afschrikwekkend genoeg is zodat moedwillig overtreden van wet- en regelgeving wordt voorkomen. Kan de Minister hier voorbeelden van mogelijk beleid geven?

Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat zelfregulering blijkt te falen in de pluimveesector, maar ook in de bredere veehouderij? Welke maatregelen denkt de Minister te nemen om deze zelfcontrole te verbeteren? Kan de Minister inzicht geven welke rol de NVWA hierin speelt en waar de NVWA dus meer capaciteit nodig heeft? Daarnaast vragen de leden van de GroenLinks-fractie of de Minister wellicht tot de conclusie is gekomen dat andere middelen als zelfregulering nodig zijn. Zo ja, welke?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het verslag van het schriftelijk overleg over de integrale risicoanalyse pluimveeketen. Specifiek zijn zij verbaasd over de defensieve en kritische reactie van een aantal fracties op de IRA, gezien de behoorlijk zware conclusies die in de analyse worden getrokken op het gebied van zaken als dierenwelzijn en fraude met antibiotica. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de Nederlandse pluimveesector tot de meest diervriendelijke van de Europese Unie zou moeten behoren, maar zij moeten constateren dat het omgekeerde eerder het geval blijkt.

De leden van de SP-fractie constateren met waardering dat de Minister de conclusies in de IRA onderschrijft en zich niet laat leiden door suggesties als dat cijfers niet zouden kloppen of dat problemen voornamelijk bij buitenlandse bedrijven spelen. Wel zien deze leden weinig concrete acties van de Minister naar aanleiding van de IRA. In de reactie van de Minister wordt veelvuldig verwezen naar nader onderzoek of lopende gesprekken met de sector. Beide zijn belangrijk, maar kunnen ook dienen als excuus voor het uitstellen van noodzakelijke acties. De leden van de SP-fractie zouden graag willen weten op welke termijn de Minister uiterlijk een forse verbetering in de sector noodzakelijk acht.

De leden van de SP-fractie constateren dat de IRA laat zien dat stevige controle en handhaving door de NVWA in de sector nodig blijft. Deze leden maken zich zorgen over de noodzakelijke capaciteit binnen de NVWA, ook gezien een aantal andere zware dossiers (bijvoorbeeld mestfraude) en de reorganisatie en ICT-problematiek binnen de dienst. Kan de Minister aangeven hoeveel capaciteit er komende jaren beschikbaar is voor specifiek de pluimveesector? Geeft de IRA voor de Minister aanleiding voor het verder intensiveren van het toezicht en zou dit ook moeten leiden tot een grotere inzet van NVWA-capaciteit in deze sector?

De leden van de SP-fractie wijzen verder op de beantwoording van de Staatssecretaris van Financiën op Kamervragen over het Oekraïense bedrijf Myronivsky Hliboproduct (MHP) dat door het Associatieverdrag met Oekraïne kip naar West-Europa exporteert, specifiek naar een locatie in Veenendaal waar deze gesneden wordt (Aanhangsel van de Handelingen, vergaderjaar 2017–2018, nr. 2757). De Staatssecretaris wijst er expliciet op dat dit vlees niet verkocht mag worden onder de noemer «gemaakt in Nederland». De leden van de SP-fractie zouden graag de garantie willen van de Minister dat de NVWA hierop handhaaft.

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met verbijstering kennisgenomen van de reactie op de grote, zorgwekkende en structurele dierenwelzijnsproblemen in de pluimveesector. Wie de risicoanalyse leest krijgt bevestigd wat een leek kan zien: voor de dieren die de pech hebben in de pluimvee-industrie ter wereld te komen, is er geen sprake van risico, maar van de zekerheid dat hun korte leven bol zal staan van pijn, lijden en misère.

Bij maar liefst driekwart van de geïnspecteerde bedrijven met vleeskuiken-ouderdieren werden tekortkomingen geconstateerd, zoals dat dan eufemistisch wordt genoemd. Er zijn ernstige problemen met voetzool-laesies -pijnlijke zweren aan de poten-, hoge sterfte, verwondingen bij het vangen van dieren en bij het uitladen bij het slachthuis en dorst door te weinig waterverstrekking. En het lijden begint al op het moment dat de dieren uit het ei kruipen: de kuikens zijn zó gefokt dat ze abnormaal snel groeien met alle gevolgen voor hun welzijn en gezondheid van dien.

En de sector, die door de NVWA in de voorliggende integrale risicoanalyse pluimveevleesketen in verbloemd taalgebruik wordt aangeduid als een sector met weinig zelfreinigend vermogen die zich schuldig maakt aan fraude en ernstig dierenleed, de sector die zich alleen met intensief toezicht aan de regels lijkt te houden, en zelfs dan nog niet volledig, mag nu met de Minister in overleg treden over het aanpakken van de vele geconstateerde problemen en misstanden. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vinden dit absurd en vragen de Minister nogmaals hoe zij

deze aanpak kan rijmen met de bevindingen uit de risicoanalyse. Ten overvloede wijzen deze leden op het recente onderzoek van de commissie-Sorgdrager die tot dezelfde conclusie kwam (Kamerstuk 26 991, nr. 529). «Het ministerie hanteert een te beperkte opvatting van haar rol», was een van de bevindingen die de Partij voor de Dieren-fractie niet verbaasde. Als dat al geconcludeerd wordt ten aanzien van voedselveiligheid, waar de druk van economische consequenties tenminste nog meespeelt om in actie te komen, dan laat het zich raden hoe het ervoor staat met de taakopvatting van het ministerie ten aanzien van dierenwelzijn. Erkent de Minister dat zij de maatschappelijke spanningen ten aanzien van de veehouderij verder vergroot als zij niet laat zien dierenwelzijn serieus te nemen? Erkent zij dat het rechtsgevoel van burgers wordt aangetast als bij structurele schendingen van de wettelijk erkende intrinsieke waarde en het welzijn van het dier, en schendingen van de normen, niet door de overheid wordt ingegrepen, maar weer een gesprek met de sector volgt? Zo nee, op basis waarvan meent zij dat haar aanpak kan rekenen op de steun van de bevolking?

Actief en continu toezicht is nodig om de ondernemers in deze sector de regels voor dierenwelzijn en voedselveiligheid te laten naleven, schrijft de NVWA en dit wordt bevestigd door de Minister in de beantwoording van vragen in het schriftelijk overleg. Hoe is de Minister voornemens dit actieve en continue systeem van toezicht vorm te geven? En als zij niet zal zorgen voor actief en continu toezicht: erkent en accepteert de Minister dan dat vermijdbaar dierenleed en dierenmishandeling in de pluimveevleessector een gegeven blijven? Graag ontvangen deze leden een toelichting daarop.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Minister of en op welke wijze de welzijnsmonitor in de pluimveesector wordt gebruikt.¹ In hoeverre bestaan er concrete plannen om te werken met doelvoor-schriften op basis van animal-based indicatoren in plaats van middelvoor-schriften?

Kan de Minister toelichten wat de status is van de Europese Welfare Quality welzijnsmonitor in Nederland en Europa?² In welke mate wordt de Europese Welfare Quality-monitor in Nederland of andere lidstaten toegepast? Kan de Minister uiteenzetten hoe lang de sector al kampt met welzijnsproblemen zoals borstblaren, brandhakken en voetzoollaesies? Erkent de Minister dat er sinds de ongeriefanalyse van Wageningen University & Research (WUR) in 2007 nauwelijks vooruitgang is geboekt bij de sector?³ Zo nee, waar baseert zij op dat er in tien jaar tijd wel substantiële vooruitgang zou zijn geboekt en moet het dan zo worden begrepen dat de Minister tevreden is met de bevindingen van de NVWA in de risicoanalyse? Erkent de Minister dat zelfregulering te weinig oplevert en is zij bereid om bindende maatregelen te treffen om het ongerief, waaronder borstblaren, brandhakken en voetzoollaesies, bij pluimvee tegen te gaan? Zo ja, op welke wijze en op welke termijn? Zo nee, waarom niet?

De NVWA schrijft dat dieren in de pluimveehouderij gedurende hun hele leven worden blootgesteld aan een veelheid van gevaren die elkaar ook nog kunnen versterken. Vroegtijdige sterfte is dan ook een veelvoor-komend ernstig effect van de multifactoriële bedreigingen van het dierenwelzijn. «Erfelijkheid» wordt als belangrijke factor genoemd, en suggereert eenvoudige pech met de genen, maar het gaat hier om de

¹ <https://www.wur.nl/show/Multi-inzetbare-welzijnsmonitor-vleeskuikens.htm>

² https://www.wur.nl/upload_mm/4/e/7/fd6de385-bed6-4e07-a789-bb6523caba20_Eerste%20stap%20in%20de%20praktijk.pdf

³ <http://edepot.wur.nl/45721>

doelbewuste fok van dieren met afwijkingen. Afwijkingen die de pluimveehouder goed uitkomen (snelle groei van dieren met extra grote borstpartijen waar men kipfilet van snijdt is economisch voordelig), maar de dieren helemaal niet. De laatste jaren worden er specifiek bij de snelgroeiende, zware vleeskuikens afwijkingen in de borst- en rugspieren geconstateerd, zo valt te lezen in de risicoanalyse. Dit is een degeneratieve aandoening van de spieren met witte strepen, die in extreme gevallen verharderen tot zogenaamde «wooden breast». Dit komt met name voor bij snelgroeiende vleeskuikens, waarbij vooral de «merken» (zoals de NVWA dit noemt) die gefokt zijn op zo groot mogelijke borstspieren het gevoeligst zijn.

Erkent de Minister dat het fokken op erfelijke afwijkingen in strijd is met de intrinsieke waarde en het welzijn van het dier? Zo nee, kan zij toelichten en onderbouwen waarom het doelbewust fokken van dieren waarbij van tevoren vaststaat dat zij een groot risico lopen op (ernstige) welzijnsproblemen louter vanwege hun geselecteerde erfelijke aanleg in overeenstemming zou zijn met de wettelijk erkende intrinsieke waarde en welzijn van het dier? Zo ja, is zij bereid deze wettelijke bepalingen daadwerkelijk te (laten) respecteren en te zorgen voor strikte handhaving, al dan niet door de wet te concretiseren met nadere regels die goed kunnen worden gehandhaafd door de NVWA?

Een groot deel van de kippen krijgt te maken met voetzoollaesies: pijnlijke zweren op de poten. Bij één op de vijf bedrijven is het aantal dieren met voetzoollaesies hoger dan de vastgestelde norm hiervoor. De norm die ook volgens de NVWA te ruim is en moet worden aangescherpt. Voldoen aan de norm betekent namelijk dat bij alle kippen sprake mag zijn van milde voetzoollaesies. Ook mag 40% van de kippen ernstige voetzoollaesies hebben. Deze situatie is dan «acceptabel», zoals verwoord door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).⁴ De scores worden bovendien ook nog gemiddeld per kalenderjaar, per stal en per koppel. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Minister op basis van welke welzijnsonderzoeken deze norm tot stand is gekomen. Deze norm zegt volgens deze leden niets over het welzijn van de kippen en biedt geen enkele bescherming voor dieren, aangezien voetzoollaesies ernstig dierenleed betekenen. Het is onacceptabel dat dierenleed bij zo'n groot deel van de dieren als acceptabel wordt beschouwd.

Erkent de Minister dat er binnen bedrijven die lager scoren dan 80 of 120, individuele dieren aanwezig kunnen zijn die last hebben van ernstige voetzoollaesies (score 2)? Erkent de Minister dat de huidige norm en de berekening om tot de score te komen geen recht doen aan individuele dieren die ernstige voetzoollaesies hebben op bedrijven die onder de norm van 80 leven?

Deelt de Minister de mening van de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren dat een veehouder maatregelen moet treffen zodat het individuele dier met een ernstige voetzoollaesie (score 2) de nodige zorg en bescherming krijgt? Kan de Minister garanderen dat een veehouder maatregelen treft zodra een dier op zijn bedrijf lijdt aan een ernstige voetzoollaesie (score 2)? Zo ja, op welke wijze en hoe wordt dit gecontroleerd? Zo nee, is de Minister bereid haar beleid zodanig aan te passen dat een veehouder een verbeterplan moet opstellen zodra bij een individueel dier een ernstige voetzoollaesie (score 2) wordt geconstateerd?

In de beantwoording van de Minister op de vragen uit het eerdere schriftelijk overleg lijkt het alsof het aanscherpen van de norm nog geen vaststaand besluit is. De Minister schrijft namelijk dat in gesprek met de

⁴ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/dierenwelzijn/welzijnsvoorwaarden-voor-dieren/vleeskuikens/voetzoollaesies>

sector zal worden bekeken of het aanscherpen van de norm kan helpen om het doel van het omlaag brengen van het aantal voetzollaesies te behalen. Betekent dit dat de Minister het advies van Bureau Risicobeoordeling & onderzoek (bureau) om te komen tot een strengere nationale norm naast zich neer legt? Zo ja, op basis van welke onderzoeken naar het welzijn van dieren in de pluimveevleesketen doet zij dit? Is de Minister bereid als concreet doel te stellen om de pluimveesector binnen een redelijke termijn vrij te laten zijn van voetzollaesies? Zo nee, wat houdt de Minister hierin tegen?

Kan de Minister toelichten waarom pluimveehouders die een lagere bezetting hebben, zoals houders van biologische kuikens, niet hoeven te voldoen aan de eis van voetzollaesies in de Vleeskuikenrichtlijn? Kan de Minister per categorie bezettingsdichtheid aangeven om hoeveel bedrijven en dieren dit gaat? Kan de Minister aangeven hoeveel uitval door sterfte er gemiddeld is in deze categorieën? Kan zij aangeven hoeveel onaangekondigde inspecties de NVWA de laatste drie jaar heeft uitgevoerd naar overbezetting en voetzollaesies in deze categorieën?

Ook vragen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie waarom er geen verplichte monitoring is van voetzollaesies bij kalkoenen en eenden. Dit terwijl wetenschappers concluderen dat dit een hoge impact heeft op het dierenwelzijn⁵, wat door de Minister wordt bevestigd. Welke consequenties verbindt de Minister aan de constatering van bureau dat voetzollaesies ook voor ander pluimvee dan snelgroeiende vleeskuikens bij maximale hokbezetting een serieus probleem vormen, maar dat hiervoor geen adequate regelgeving bestaat?

Vleeskippen worden na zes weken door machines gevangen, of door medewerkers van vangploegen aan hun poten bij elkaar geharkt en met een aantal tegelijk in kratten gegooid of gepropt. Zij breken hierbij regelmatig hun poten of lopen ander verwondingen op, in de risicoanalyse eufemistisch «vangletsel» genoemd. In undercover gemaakte beelden die onlangs naar buiten zijn gekomen uit zowel de eendenhouderij als de vleeskuikenhouderij was te zien hoe dieren werden geschopt, hoe ze met opzet werden vertrapt en halfdood in een emmer of in een hoek werden gegooid.^{6 7} Volgens de leden van de Partij voor de Dieren-fractie is dit een schrijnende uitwas van een systeem waarin dieren als product zo weinig waard zijn dat potjes appelmoes voorzichter worden behandeld dan zij.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Minister hoe zij deze vreselijke beelden beoordeelt. Kan de Minister bevestigen dat deze beelden aansluiten op de bevindingen die worden beschreven in de risicoanalyse? Zo nee, kan de Minister dit toelichten?

Uit de resultaten van de «actieweken vangletseltelling», zoals beschreven in de risicoanalyse, bleek de naleving van regelgeving op het moment dat er een inspecteur naast stond, toe te nemen van 45% naar 92%. Zelfs met een intensieve, herhaalde vorm van toezicht voldeed dus de naleving bij 8% van de inspecties niet. De NVWA maakt zich dan ook terecht zorgen over de naleving na deze intensieve handavingsperiode. De Minister schrijft naar aanleiding van deze bevindingen dat er nu structureel extra tellingen worden uitgevoerd. Kan de Minister uiteenzetten om hoeveel extra tellingen dit gaat en hoe dit in verhouding staat tot het aantal overtredingen dat op dit gebied werd geconstateerd bij aanvang van de

⁵ <http://edepot.wur.nl/430038>

⁶ <https://www.animalrights.nl/eenden-geschopt-bij-de-nek-gepakt-doodgetrapt-en-doodgeslagen>

⁷ <https://www.animalrights.nl/animal-rights-filmt-misstanden-bij-het-vangen-van-vleeskippen>

actieweken in 2017, toen bij meer dan de helft van de gevallen (55%) de regelgeving niet werd nageleefd terwijl er een inspecteur aanwezig was?

Kan de Minister bevestigen dat de door de NVWA beschreven vangmethoden ook in de legkippenhouderij gebruikelijk zijn, waarbij er nog extra risico's zijn als de dieren in kooien zijn gehouden en dus uit hun kooien moeten worden getrokken om in vangkratten te kunnen worden gestopt? Zo nee, kan zij uiteenzetten hoe het vangen in de legkippenhouderij er dan wel aan toegaat?

Kan de Minister bevestigen dat ondanks het feit dat de NVWA een helder risico in beeld had (zonder strikt toezicht was de naleving niet meer dan 45%), het zogenaamde risicogerichte toezicht van de NVWA er niet toe leidt dat er daadwerkelijk blijvende capaciteit wordt vrijgemaakt om dit risico af te dekken, en dat er ook geen andere actie wordt ondernomen om dit bekende risico tot het verleden te laten behoren (te denken valt aan effectieve boetes of zelfs sluiting van overtredende bedrijven)? Met andere woorden, kan de Minister bevestigen dat het risicogerichte toezicht van de NVWA geenszins inhoudt dat bekende risico's ook daadwerkelijk leiden tot effectieve handhaving?

Maar liefst 10 miljoen dieren per jaar sterven voordat zij de stal verlaten, zo lezen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie op blz. 8 van de integrale risicoanalyse. Nog eens 800.000 dieren komen dood aan bij het slachthuis. Dit is wat de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren betreft een teken dat er zeer serieuze problemen zijn in het systeem van de pluimveehouderij.

De Minister schrijft dat dit sterftepercentage (3,1–3,2%) dicht tegen de maximale norm ligt (3,4%) aan de hand waarvan wordt bepaald of de maximale bezetting van het aantal vleeskuikens per vierkante meter is geoorloofd. De gemiddelde sterfte wordt echter berekend aan de hand van een jaargemiddelde van alle bedrijven in een bepaalde categorie. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Minister ook de sterftecijfers van de individuele bedrijven die boven de norm zaten (ruim 20%) uiteen te zetten. Welke conclusies trekt de Minister hieruit met betrekking tot de maximaal toegestane bezetting?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie lezen dat sterfte een «ijsberg»-indicator wordt genoemd door de NVWA, de resultante van een verzameling gezondheids- en welzijnsproblemen. Veel gesignaleerde problemen zijn dagelijkse sterfte, sterfte in de eerste levensweek en cumulatieve mortaliteit. Het gaat, zo schrijft de NVWA, om dieren die doodgaan als gevolg van diergezondheid en dierenwelzijn en om dieren die door de veehouder dagelijks uitgeselecteerd (moeten) worden om verder ongerief te voorkomen (doden op de boerderij). Kan de Minister uiteenzetten hoe deze dieren (10 miljoen) sterven? Hoeveel dieren worden dood aangetroffen in de stal en hebben dus zonder zorg van de veehouder een lijdensweg doorstaan die heeft geleid tot hun dood? Hoeveel zieke en stervende dieren worden er jaarlijks door de veehouders uitgeselecteerd en doodgemaakt? Hoe vindt dat doodmaken plaats en hoe vindt het toezicht daarop plaats? Kan de Minister bevestigen dat pluimveehouders geen diergeneeskundige zorg inschakelen voor de zieke dieren die zij aantreffen? Zo nee, op basis van welke controleerbare gegevens komt zij tot de conclusie dat zij dat wel doen, en hoe vaak?

De dieren die het slachthuis halen, worden vanaf een hoogte machinaal op een band gegooid ofwel gestort. Vallen op elkaar en over elkaar heen, met amputaties, breuken en kneuzingen tot gevolg. Het bedwelmen van de dieren voorafgaand aan het kantelen zou dit extra dierenleed beperken. Ook moeten de instellingen van de machines worden aangepast om

ervoor te zorgen dat het kantelen rustiger en zorgvuldiger gebeurt, valt te lezen in de risicoanalyse. Bij een eerste controle op het kantelen voldeden 7 van de 10 gecontroleerde machines niet aan deze voorwaarde, stelt de NVWA. Ook na aanpassingen van de machines ziet de NVWA dit als een zorgpunt voor de toekomst. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vinden het dan ook zeer vreemd dat de Minister schrijft dat er naar aanleiding van het handhavingstraject in 2016 geen normen zijn afgesproken en vragen de Minister dit toe te lichten.

Hoe beoordeelt de Minister de aanbeveling van de Humane Slaughter Association dat de dieren niet massaal moeten worden uitgeladen en dat transportbanden zo moeten zijn geconstrueerd dat de vogels rechtop kunnen blijven staan zonder te fladderen?⁸ Kan de Minister bevestigen dat het risico op verwondingen en ander extra dierenleed wordt vergroot bij hoge lijnsnelheden? Hoe is het toezicht hier op vormgegeven en welke mogelijkheden heeft de NVWA-inspecteur om te handhaven wanneer er vermoeden is van extra dierenleed?

Het monitoren van voetzollaesies en het doorgeven van deze gegevens is een voorwaarde voor het houden van vleeskuikens bij de maximale bezetting. Net als de voorwaarde dat de sterfte onder de norm van 3,4% moet blijven. Hebben alle kippen zweren aan hun poten en sterven er «slechts» 10 miljoen dieren per jaar voordat zij de stal uitkomen, dan mogen kippen met 18 tot 20 soortgenoten (42 kilo) per vierkante meter worden gehouden. Beide voorwaarden hebben volgens de leden van de Partij voor de Dieren-fractie niets te maken met de bescherming van dieren.

Het feit dat er in deze mate en met deze frequentie sprake is van afwijkende skeletbouw, voetzollaesies, overgewicht, verstoorde rust en een beperkt gedragsrepertoire, verenpikken, borstirritaties, hyperthermie, en diverse (niet-)infectieuze luchtweg- en maag-darm-aandoeningen, betekent voor de leden van de Partij voor de Dieren-fractie dat het houden van zoveel dieren in deze omstandigheden en met deze bezettingsgraad niet mogelijk is. De leden vragen de Minister of zij deze conclusie deelt. Zo nee, op basis waarvan trekt de Minister deze conclusie?

II Antwoord/Reactie van de Minister

⁸ <https://www.hsa.org.uk/downloads/publications/hsaonlineguidewaterbathpoultryapril2016.pdf>